

แรงจูงใจของผู้บริหารในการเลือกนโยบายการบัญชี (Management Incentives in Selecting Accounting Policies)

ดร.ศิริลักษณ์ ศุภธัชชัย*

บทนำ

นโยบายการบัญชีมีหลากหลายแนวทาง และในแต่ละแนวทางจะให้ผลของตัวเลขในงบการเงินและการเปิดเผยข้อมูลที่แตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างกันนี้อาจจะมีผลต่อผู้บริหารและการดำเนินงานของบริษัททั้งในปัจจุบันและอนาคต เช่น การจัดหาเงินทุนจากตลาดหลักทรัพย์ การกู้ยืมเงินจากเจ้าหนี้หรือธนาคาร หรือการวัดผลการดำเนินงานของผู้บริหารเพื่อกำหนดค่าตอบแทน เป็นต้น ดังนั้น การเลือกนโยบายการบัญชีจึงมีความสำคัญต่อผู้บริหารและบริษัท ผู้บริหารถือเป็นบุคคลที่มีอำนาจมากที่สุดในการตัดสินใจเลือกนโยบายการบัญชีเพื่อจัดทำบัญชีตามที่พระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ. 2543 ได้กำหนดให้ห้างหุ้นส่วน บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด เป็นผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชี (มาตรา 8) ซึ่งผู้บริหารในฐานะที่เป็นผู้ดำเนินงานในบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนย่อมมีหน้าที่เป็นผู้จัดทำบัญชีตามที่พระราชบัญญัติได้กำหนดไว้ จากบทบาทยุทธศาสตร์นี้ จึงเกิดงานวิจัยหลายชิ้น (Jensen and Meckling, 1976; Watts and Zimmerman, 1986; Whittred *et al.*, 1996; Kelly, 1983; Curuk, 1999; Fields *et al.*, 2001;

* อาจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

Ball *et al.*, 2003; Camfferman and Cooke, 2002; Chau and Gray, 2002; Chen *et al.*, 2004) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจของผู้บริหารในการเลือกนโยบายการบัญชีเพื่อจัดท่างบการเงิน บทความนี้จะทำการอธิบายถึงแรงจูงใจที่ผู้บริหารมีจากงานวิจัยต่างๆ และนำเสนอบทวิเคราะห์แรงจูงใจที่อาจมีของผู้บริหารในประเทศไทย ซึ่งการนำเสนอนี้จะได้จุดประกายให้เกิดการวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจของผู้บริหารไทยในการเลือกนโยบายการบัญชี และเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนาทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจของผู้บริหารในประเทศไทยโดยเฉพาะ

บทความนี้เริ่มจากการอธิบายความแตกต่างของนโยบายการบัญชีและผลที่มีต่องบการเงิน หลังจากนั้นจะนำเสนอแรงจูงใจของผู้บริหารที่ได้มีการทำการศึกษาในประเทศต่างๆ ตั้งแต่ในอดีต ส่วนที่สามเป็นการวิเคราะห์แรงจูงใจที่ผู้บริหารอาจมีในสภาพแวดล้อมของประเทศไทย และส่วนสุดท้ายได้นำเสนอบทสรุป

นโยบายการบัญชี

นโยบายการบัญชีในบทความนี้ หมายถึง วิธีการบัญชีและนโยบายการเปิดเผยข้อมูลที่ผู้บริหารเลือกปฏิบัติในการนำเสนอข้อมูลทางการเงิน นั่นคือ ผู้จัดทำงบการเงินจะพิจารณานโยบายการบัญชีอยู่ 2 เรื่อง ได้แก่ 1) วิธีการบัญชีที่ใช้ในการวัดมูลค่าของสินทรัพย์ หนี้สิน ส่วนของเจ้าของ รายได้และค่าใช้จ่าย และ 2) ปริมาณข้อมูลที่จะเปิดเผยในงบการเงิน

ในส่วนวิธีการบัญชีที่วัดมูลค่าสามารถแบ่งได้เป็น 2 แนวทางกว้างๆ ตามแนวคิดของ Nobes (1998) คือ วิธีการบัญชีที่อยู่บนหลักความระมัดระวัง (Conservatism approach) และวิธีการบัญชีที่เน้นการนำเสนอข้อมูลปัจจุบันของบริษัท (Optimism approach)

วิธีการบัญชีที่อยู่บนหลักความระมัดระวัง (Conservatism) จะถือหลักการรับรู้ค่าใช้จ่ายและหนี้สินทันทีถึงแม้ว่าอาจมีความไม่แน่นอนของการเกิดขึ้น ในขณะที่รายได้จะรับรู้เฉพาะเมื่อมีการเกิดขึ้นแล้วเท่านั้น ทำให้งบการเงินที่ได้จากวิธีการบัญชีตามหลักการนี้อาจจะเสนอรายได้ที่ต่ำ และ

ค่าใช้จ่ายที่อาจสูงเกินความเป็นจริง ในขณะที่วิธีการบัญชีแสดงมูลค่าต่ำ และหนี้สินอาจแสดงมูลค่าที่สูงกว่าค่าจริงจะเป็น วิธีการบัญชีตามหลักการนี้โดยส่วนใหญ่มักจะเป็นการวัดมูลค่าตามวิธีราคาทุนเดิม (Historical cost)

วิธีการบัญชีที่นำเสนอข้อมูลปัจจุบันเองบริษัท (Optimism approach) จะรับรู้รายได้และค่าใช้จ่ายทันทีตามมูลค่าที่เป็นอยู่ปัจจุบันของธุรกิจนั้นๆ ตามวิธีการบัญชีนี้มีความเป็นไปได้ว่า ผู้บริหารจะคิดเข้าข้างบริษัทจนอาจทำให้รับรู้กำไรและมูลค่าทรัพย์สินสูงเกินไป และรับรู้ค่าใช้จ่ายและมูลค่าหนี้สินต่ำเกินไป วิธีการบัญชีตามหลักการนี้โดยส่วนใหญ่มักจะเป็นการวัดมูลค่าตามวิธีราคาทุนปัจจุบัน (Current cost)

ในส่วนการเปิดเผยข้อมูล Nobes (1998) ได้แบ่งนโยบายการเปิดเผยข้อมูลเป็น 2 นโยบาย ได้แก่ การเปิดเผยข้อมูลบางส่วน (Secrecy) และการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส (Transparency)

การเปิดเผยข้อมูลบางส่วน (Secrecy) จะเป็นนโยบายที่ผู้บริหารจะเปิดเผยข้อมูลในบางเรื่องของบริษัทเท่านั้น และเรื่องที่เปิดเผยนั้นผู้บริหารได้พิจารณาแล้วเห็นว่า มีประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับบริษัท เช่น ผู้ถือหุ้นและเจ้าหนี้ แต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นอาจมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของผู้ลงทุนภายนอกหรือไม่ก็ได้

การเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส (Transparency) เป็นทางเลือกที่ผู้บริหารจะเปิดเผยข้อมูลของบริษัทเท่าที่สามารถเปิดเผยได้เพื่อที่จะให้ผู้ใช้รายงานทางการเงินได้ใช้ข้อมูลนี้ในการตัดสินใจทางธุรกิจ

Nobes (1998) ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า นโยบายการบัญชีตามหลักความระมัดระวังอาจทำให้ได้งบการเงินที่ไม่ได้สะท้อนสภาพเศรษฐกิจที่แท้จริงและอาจเป็นไปได้เพื่อปกป้องสิทธิของผู้ถือหุ้นที่เป็นคนในครอบครัวเดียวกัน และเจ้าหนี้ของกิจการ ในขณะที่วิธีการบัญชีแบบ Optimism approach จะทำให้ได้ข้อมูลทางการเงินที่น่าจะสะท้อนฐานะทางเศรษฐกิจและผลการดำเนินงานในปัจจุบันได้มากกว่าและมุ่งกลุ่มเป้าหมายไปที่ผู้ใช้งบการเงินที่เป็นนักลงทุนภายนอกที่ต้องการข้อมูลเพื่อใช้ในการ

ตัดสินใจซื้อขายหุ้นในตลาดหุ้น ตัวอย่างของวิธีการบัญชี และการเปิดเผยข้อมูลของทั้ง 2 นโยบายบัญชีแสดงไว้ใน ตารางที่ 1

จากความหลากหลายของนโยบายการบัญชีที่มีอยู่ ทำให้ผู้บริหารจะต้องตัดสินใจเลือกนโยบายการบัญชีเพื่อจัดทำรายงานทางการเงิน และในการตัดสินใจเลือกนโยบายการบัญชีใด ผู้บริหารย่อมต้องมีแรงจูงใจที่จะได้ค่าตอบแทนในหัวข้อต่อไป

ตารางที่ 1 ตัวอย่างวิธีการบัญชีและการเปิดเผยข้อมูลตามแนวคิดของ Nobes (1998)

เรื่อง	Optimism approach/transparency	Conservative approach/Secrecy
สัญญาก่อสร้างระยะยาว	รับรู้ตามอัตราส่วนของงานที่ทำเสร็จ	รับรู้เมื่องานเสร็จ
กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยนที่ยังไม่รับรู้	รับรู้เป็นรายได้	ตั้งเป็นรายได้อ่อนๆที่ยังไม่รับรู้หรือไม่รับรู้เป็นรายได้อ่อนๆ
กำไรสะสมจัดสรรตามกฎหมาย	ไม่มีกำไรสะสมจัดสรรตามกฎหมาย	กำไรสะสมจัดสรรตามกฎหมาย
กำไรต่อหุ้น	เปิดเผย	ไม่เปิดเผย

แหล่งที่มา: Nobes, C. (1998), 'Towards a general model of the reasons for international differences in financial reporting, Abacus, Vol. 34, no. 2, p. 168.

แรงจูงใจของผู้บริหาร

งานวิจัยหลายๆ งานวิจัย (Ball et al., 2003; Camfferman and Cooke, 2002; Chau and Gray, 2002; Chen et al., 2004) เชื่อว่า ผู้บริหารมีแรงจูงใจบางอย่างในการเลือกนโยบายการบัญชีเพื่อจัดทำรายงานทางการเงิน นักวิจัยหลายๆ ท่านได้ทำการศึกษาในเรื่องนี้ และได้มีการนำเสนอทฤษฎีต่างๆ ที่ได้จากผลการศึกษา

Positive Accounting Theory

Watts and Zimmerman ได้เสนอทฤษฎีนี้เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1970 โดยเป็นผลจากการทำวิจัยในเรื่องการเลือกวิธีการบัญชีของผู้บริหาร หลังจากนั้น Watts and Zimmerman (1986; 1990) และนักวิจัยท่านอื่นๆ (Kelly, 1983; Gealy and Palepu, 2001; Fields et al., 2001) ได้มีการพัฒนาทฤษฎีนี้มาอย่างต่อเนื่อง ทฤษฎีนี้มีรายละเอียด 3 ทฤษฎีย่อย ดังนี้

ทฤษฎีตัวแทน (Agency theory)

Agency theory ได้มีการอธิบายครั้งแรกโดย Jensen and Meckling (1976) ทฤษฎีนี้ได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนสองกลุ่ม โดยกลุ่มแรกเรียกว่า ผู้จ้าง (Principal) ซึ่งเป็นผู้ยินยอมมอบทรัพยากรและสิทธิในการจัดการทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่ให้กับกลุ่มคนที่สองที่เรียกว่า ผู้ถูกจ้าง (Agent) ซึ่งจะทำการบริหารจัดการเพื่อให้ผู้จ้าง (Principal) ได้ผลตอบแทนที่สูงที่สุด และผู้ถูกจ้าง (Agent) จะได้ค่าตอบแทนจากการทำงา

ถ้ามองในแง่ธุรกิจ ผู้จ้างคือ ผู้ถือหุ้นและเจ้าหนี้ และผู้ถูกจ้างคือ ผู้บริหาร ผู้ถือหุ้นและเจ้าหนี้จะนำทรัพยากรที่ตนเองมีมาลงทุนในบริษัทโดยการซื้อหุ้นหรือการให้กู้ยืมเงิน และให้สิทธิกับผู้บริหารในการเป็นผู้จัดการดูแลทรัพยากรที่นำมาลงทุนนั้นเพื่อให้ได้ผลตอบแทนตามที่ผู้จ้างต้องการซึ่งก็คือ กำไรของบริษัท ดอกเบี้ยเงินกู้ยืม และเงินปันผลที่จะได้รับ

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้บริหารมีแรงจูงใจที่จะทำงานเพื่อผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าผลประโยชน์ของผู้จ้าง ดังนั้น ผู้จ้างอาจจะต้องสูญเสียผลประโยชน์ที่ควรได้จากการทำงานของผู้ถูกจ้าง ซึ่งผลประโยชน์ที่สูญเสียนี้เรียกว่า Agency cost เช่น การที่ผู้บริหารใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยในการเดินทางไปทำธุรกิจในที่ต่างๆ และไม่เคยประสบความสำเร็จในการเจรจาธุรกิจ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่สูญเสียไปถือเป็น agency cost (Wong, 1988)

ถ้าผู้จ้างต้องการลด Agency costs ผู้จ้างจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเพิ่มมาตรการตรวจสอบการทำงานของของผู้ถูกจ้าง เช่น การจ้างผู้สอบบัญชีภายนอก การมีผู้ตรวจสอบภายใน การให้นักบัญชีจัดทำรายงานทางการเงินในหลายๆ รูปแบบ และการจ่ายเงินเพื่อให้เกิดระบบการควบคุมภายในที่ดีในบริษัท เป็นต้น ผู้บริหารจะต้องควบคุมค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ไม่ให้สูงเกินไปด้วย เพราะถ้าค่าใช้จ่ายสูงย่อมทำให้ตัวเลขกำไรของบริษัทลดลงและส่งผลกระทบต่อประเมินความสามารถของผู้บริหาร

ผู้จ้างสามารถลด Agency costs ได้อีกวิธีหนึ่ง คือ การทำสัญญาระหว่างผู้บริหารกับผู้ถือหุ้น และระหว่างผู้บริหารกับเจ้าหนี้ สัญญาทำขึ้นเพื่อให้แน่ใจว่า ผู้บริหารจะทำงานเพื่อผลประโยชน์ของผู้จ้าง

ผู้ถือหุ้นจะทำสัญญากับผู้บริหารเพื่อทำให้ผลประโยชน์ของผู้บริหารผูกติดกับผลการดำเนินงานของบริษัท ผู้บริหารจะได้ทำงานให้บริษัทได้ผลกำไรสูงสุด เช่น การกำหนดให้โบนัสของผู้บริหารเท่ากับร้อยละ 10 ของกำไรสุทธิที่บริษัทได้รับในแต่ละปี หรือการให้ผลตอบแทนแก่ผู้บริหารเป็นหุ้นของบริษัท เพื่อให้ผู้บริหารมีความรู้สึกเป็นเจ้าของบริษัท และเมื่อบริษัทมีกำไรผู้บริหารจะได้เงินปันผลจากหุ้นที่ถืออยู่

ส่วนเจ้าหนี้จะนำสัญญากับผู้บริหารเพื่อให้แน่ใจว่า ผู้บริหารจะไม่ใช้ทรัพยากรที่เจ้าหนี้ควรได้เพื่อประโยชน์ของผู้บริหารและผู้ถือหุ้นเอง โดยทั่วไปเจ้าหนี้จะกำหนดเงื่อนไขของการเงินไว้ในสัญญากู้ยืมเพื่อให้แน่ใจว่า บริษัทจะมีความสามารถในการชำระหนี้ได้ เช่น ในสัญญาอาจมีการกำหนดให้บริษัทรักษาระดับของอัตราส่วน

สินทรัพย์ต่อหนี้สิน ผลตอบแทนต่อกำไร และผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ ให้ไม่ต่ำจนเกินไป (Wong, 1988) ถ้าผู้บริหารไม่สามารถทำตามเงื่อนไขในสัญญาได้ อาจมีผลให้บริษัทต้องถูกปรับหรือถูกยกเลิกสัญญา กู้ยืมเงิน

จากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของผู้บริหารกับผู้ถือหุ้นและเจ้าหนี้ ทำให้เห็นว่า ข้อมูลทางการเงินมีผลต่อผลตอบแทนของผู้บริหาร และอาจเป็นการกั๊กเงินของบริษัท ดังนั้น ทฤษฎีตัวแทน (Agency theory) จึงสนับสนุนสมมติฐานว่า ผู้บริหารมีแรงจูงใจเลือกใช้วิธีการบัญชีแบบ Optimism approach เพื่อให้บริษัทแสดงผลกำไรและทรัพย์สินสูง ซึ่งจะทำให้ผู้บริหารได้ผลตอบแทนที่สูงและทำให้อัตราส่วนทางการเงินเป็นไปตามที่กำหนด ผลจากการกั๊กเงินได้

ในแง่ของนโยบายการเปิดเผยข้อมูล ความสัมพันธ์ที่มีอยู่ระหว่างผู้จ้างและผู้ถูกจ้าง ทำให้เชื่อว่า ผู้บริหารจะมีแรงจูงใจที่จะเลือกนโยบายการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส (Transparency) เพื่อลดความกดดันที่ผู้บริหารจะได้รับจากผู้ถือหุ้นและเจ้าหนี้ และเป็นการลด agency costs ที่เกิดจากมาตรการในการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร เพราะผู้ถือหุ้นและเจ้าหนี้จะได้รับรู้ข้อมูลการทำงานของผู้บริหารอย่างเพียงพอจนทำให้เกิดความมั่นใจว่า ผู้บริหารจะทำงานเพื่อผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตลาดทุน

(Capital market-association theory)

ทฤษฎีนี้ได้รับการพัฒนามาจากข้อสมมติฐานทางการเงินที่เรียกว่า Efficient Market Hypothesis (EMH) โดยข้อสมมติฐานนี้เชื่อว่า ในตลาดทุนที่มีประสิทธิภาพในระดับกลาง (Semi-strong efficiency) นักลงทุนจะมีปฏิกิริยาตอบสนองอย่างทันทีหรืออย่างรวดเร็วต่อข้อมูลทางการเงินที่มีการเปิดเผย โดยปฏิกิริยาที่ตอบสนองนั้นจะสะท้อนให้เห็นจากการเปลี่ยนแปลงของราคาหุ้นในตลาดเงินและตลาดทุน ดังนั้น ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ตัวเลขกำไรของบริษัทที่เปิดเผยและปริมาณของข้อมูลทางการเงินที่เปิดเผยมีผลต่อต้นทุนทางการเงิน (Cost of capital)

ทฤษฎีนี้ได้อธิบายผลกระทบของตัวเลขกำไรทางการบัญชีและต้นทุนทางการเงินไว้ว่า นักลงทุนภายนอกส่วนใหญ่และเจ้าหนี้จะเชื่อว่า บริษัทที่แสดงตัวเลขกำไรที่สูงแสดงว่ามีผลการดำเนินงานที่ดี (Fields et al., 2001) และคงมีผลต่อเนื่องไปในอนาคต ดังนั้น ตัวเลขกำไรนี้ทำให้ให้นักลงทุนและเจ้าหนี้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงานของบริษัทจนอาจเป็นผลให้นักลงทุนเกิดความสนใจที่จะลงทุนในบริษัทนั้นและเจ้าหนี้ก็จะยินดีปล่อยกู้ให้กับบริษัท ทำให้บริษัทสามารถระดมทุนทั้งจากนักลงทุนภายนอกและเจ้าหนี้ได้ด้วยต้นทุนทางการเงินที่ต่ำ

ในส่วนผลกระทบของการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินต่อต้นทุนทางการเงินนั้น ทฤษฎีนี้ได้อธิบายไว้ว่า ผู้บริหารมีโอกาสที่จะรับรู้ข้อมูลของบริษัทมากกว่านักลงทุนภายนอก เมื่อใดก็ตามที่ผู้ลงทุนเกิดความรู้สึกว่ามีความไม่เท่าเทียมกันในการรับรู้ข้อมูล (Information asymmetry) ระหว่างนักลงทุนกับผู้บริหารโดยเชื่อว่าผู้บริหารทราบข้อมูลมากกว่าและอาจใช้ข้อมูลที่ทราบในการหาประโยชน์ให้ตนเอง นักลงทุนจะเกิดความลังเลที่จะลงทุนในบริษัทดังกล่าวเป็นผลให้ความสามารถในการระดมทุนของบริษัทลดลง และทำให้ต้นทุนทางการเงินสูงขึ้น แต่ถ้าบริษัทมีการเปิดเผยข้อมูลมากจะทำให้ผู้ลงทุนเชื่อว่า ผู้บริหารไม่ได้ปิดบังข้อมูลเพื่อหาประโยชน์ส่วนตัว ทำให้ความเสี่ยงของนักลงทุนลดลง และทำให้นักลงทุนมีความสนใจลงทุนมากขึ้น บริษัทมีต้นทุนทางการเงินลดลง (Curuk, 1999)

จากคำอธิบายข้างต้นจะเห็นว่า ตัวเลขกำไรและการเปิดเผยข้อมูลมีผลต่อความสามารถในการระดมทุนจากตลาดทุนภายนอกของบริษัท ถ้าบริษัทแสดงผลกำไรที่ดีและมีการเปิดเผยข้อมูลที่ยอมรับทำให้นักลงทุนและเจ้าหนี้เกิดความสนใจลงทุนกับบริษัทแสดงผลกำไรที่ไม่ดีและมีการเปิดเผยข้อมูลเพียงบางส่วน นักลงทุนและเจ้าหนี้ย่อมเกิดความลังเลในการเข้ามาลงทุนและอาจทำให้บริษัทไม่สามารถระดมทุนจากภายนอกได้

ดังนั้น ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตลาดทุนเชื่อว่า ผู้บริหารจะมีความแรงจูงใจที่จะเลือกนโยบายการบัญชีที่ทำให้

บริษัทสามารถระดมทุนได้ง่าย นั่นคือ บริษัทจะเลือกวิธีการบัญชีที่ทำให้งบการเงินแสดงตัวเลขกำไรที่สูง (Optimism approach) และเลือกนโยบายการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส (Transparency) ทำให้ให้นักลงทุนภายนอกและเจ้าหนี้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงานของบริษัทและนำเงินมาลงทุนกับบริษัท

3. ทฤษฎีต้นทุนทางการเงินเมือง (Political cost theory)

ต้นทุนทางการเงินเมือง คือ ค่าใช้จ่ายและ/หรือค่าเสียโอกาสที่บริษัทจะต้องเสียแก่รัฐบาล ล้มการออกกฎหมาย กฎเกณฑ์ และ/หรือ กฎระเบียบต่างๆ บังคับให้บริษัทต้องปฏิบัติตาม กฎเกณฑ์ต่างๆ นั้นถือว่าเป็นนโยบายของรัฐบาลในการถ่ายโอนเงินจากบริษัทเอกชนเข้าสู่คลังของรัฐบาลเพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศต่อไป (Wong, 1998) รัฐบาลจะใช้ข้อมูลทางการเงินเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบการตัดสินใจในการออกกฎหมายต่างๆ เช่น บริษัทในบางอุตสาหกรรมที่มีกำไรปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับบริษัทในอุตสาหกรรมอื่น รัฐบาลอาจมีการออกกฎหมายภาษีเกี่ยวกับธุรกิจนั้นเพิ่มเติมเพื่อนำเงินภาษีที่เก็บเพิ่มได้มาใช้ในการพัฒนาประเทศ หรือการที่บริษัทที่อยู่ในอุตสาหกรรมที่มีความเสี่ยงในการทำลายสิ่งแวดล้อมไม่มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อมเลย รัฐบาลอาจจะออกกฎหมายบังคับให้บริษัทนั้นๆ ทำการติดตั้งเครื่องจักรเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมและให้รายงานมูลค่าความเสียหายทางด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานทางการเงิน ค่าใช้จ่ายภาษีและค่าใช้จ่ายในการติดตั้งเครื่องจักรในกรณีตัวอย่างถือว่าเป็นต้นทุนทางการเงินเมือง ดังนั้น ทฤษฎีนี้เชื่อว่า รัฐบาลจะให้ความสนใจกับบริษัทที่มีขนาดใหญ่ มีผลกำไรที่สูงและ/หรือการปฏิบัติงานมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมมาก

ทฤษฎีนี้จึงสนับสนุนสมมติฐานว่า ผู้บริหารจะมีแรงจูงใจในการเลือกวิธีการบัญชีที่จะทำให้บริษัทไม่เป็นหนี้สงสัยของรัฐบาล โดยเลือกวิธีการบัญชีที่แสดงผลกำไรต่ำ (Conservatism approach) และเลือกที่จะทำการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส (Transparency)

การประเมินผลประโยชน์และต้นทุนของนโยบายการบัญชี (Cost-benefit assessment)

การประเมินต้นทุนและผลตอบแทนที่ได้ในการจัดทำบัญชีเป็นอีกแรงจูงใจหนึ่งที่ผู้บริหารอาจมีก่อนที่จะตัดสินใจเลือกใช้นโยบายทางการบัญชี งานวิจัยหลายๆ งาน (Depoers, 2000; Gray and Roberts, 1989; Elliott and Jacobson, 1994; McKinnon, 1984) ทำการศึกษาเรื่องนี้ และได้ข้อสรุปว่า ในการตัดสินใจเลือกใช้วิธีการบัญชี ผู้บริหารได้คำนึงถึงต้นทุนที่จะเสียและผลประโยชน์ที่จะได้รับ โดยต้นทุนและผลประโยชน์ที่ผู้บริหาคำนึงถึงมากที่สุดตามรายงานการวิจัยของ Gray and Roberts (1989) มีดังนี้

ต้นทุนในการจัดทำรายงานทางการเงิน

(Production costs)

ในการจัดทำรายงานทางการเงินนั้น บริษัทจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดทำเป็นจำนวนมาก ซึ่งค่าใช้จ่ายในการจัดทำเหล่านี้ประกอบไปด้วย ค่าใช้จ่ายในการรวบรวมข้อมูล ค่าใช้จ่ายในการจัดทำข้อมูล ค่าใช้จ่ายในการจ้างผู้เชี่ยวชาญพิเศษในกรณีที่ทางวิธีการบัญชีอาจมีความต้องการ ค่าใช้จ่ายในการจัดทำรูปเล่ม และค่าใช้จ่ายในการเปิดเผยให้บุคคล องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ได้ทราบ (Elliott and Jacobson, 1994) ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้ อาจจะเป็นจำนวนที่สูงมากถ้าบริษัทนั้นๆ เป็นธุรกิจขนาดเล็ก และข้อมูลที่ได้จัดทำอาจไม่เพียงพอสำหรับการบริหารงานของธุรกิจขนาดเล็กเท่านั้น แต่สำหรับธุรกิจขนาดใหญ่ ค่าใช้จ่ายในการจัดทำรายงานทางการเงินเหล่านี้ อาจถือเป็นงานหนักที่ไม่สูง และผู้บริหารสามารถใช้ข้อมูลเหล่านี้ในการบริหารได้ด้วย อย่างไรก็ตาม อาจมีวิธีการบัญชีบางวิธีที่ผู้บริหารบริษัทขนาดใหญ่ไม่เห็นความจำเป็นหรือประโยชน์ที่จะได้รับและเห็นว่าต้นทุนในการปฏิบัติตามวิธีการบัญชานั้นสูงเกินไป จึงเป็นเหตุที่ผู้บริหารนั้นเลือกที่จะไม่ปฏิบัติตามวิธีการบัญชีดังกล่าว

ความเสียเปรียบในการแข่งขัน

(Competitive disadvantages)

ความเสียเปรียบในการแข่งขัน ในที่นี้หมายถึง ต้นทุนที่เสียไปจากการที่คู่แข่งได้รู้แผนทางการเงิน เพื่อแย่งชิงส่วนแบ่งทางการตลาดและมีผลทำให้กำไรของคู่แข่งสูงขึ้น ในขณะที่บริษัทมีกำไรลดลง และมีความสามารถในการจัดการกระแสเงินสดที่น้อยลง โดยต้นทุนนี้อาจเกิดขึ้นได้เมื่อบริษัทเลือกวิธีการบัญชีหรือนโยบายการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินที่ทำให้คู่แข่งทางการค้าทราบข้อมูลของบริษัท และสามารถนำข้อมูลนั้นไปใช้ในการวางแผนทางการเงินได้โดยส่วนใหญ่ ความเสียเปรียบในการแข่งขันจะเกิดขึ้นเมื่อบริษัทมีการเปิดเผยข้อมูลมากเกินไป จนอาจเป็นผลให้คู่แข่งทราบจุดอ่อนจุดแข็งในการบริหารงานของบริษัท ข้อมูลที่อาจทำให้เกิดความเสียเปรียบในการแข่งขัน เช่น กำไรเฉพาะส่วนงาน (Segment reporting of profit), ข้อมูลการวิจัยและพัฒนา และข้อมูลกลยุทธ์ทางการตลาด เป็นต้น (Elliott and Jacobson, 1994) ดังนั้น ความเสียเปรียบทางการค้าจึงอาจเป็นต้นทุนตัวหนึ่งที่ทำให้ผู้บริหารเลือกที่จะเปิดเผยข้อมูลเพียงบางส่วน (Secrecy)

ต้นทุนในการไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ

(Non-compliance cost and litigation cost)

ต้นทุนในการไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่บริษัทอาจจะต้องเสียให้กับหน่วยงานรัฐบาลที่รับผิดชอบดูแลในเรื่องการจัดทำงบการเงินถ้าบริษัทไม่จัดทำงบการเงินตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่หน่วยงานของรัฐบาลกำหนดไว้ และค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียจากการถูกฟ้องร้องโดยผู้ซึ่งบการเงินกรณีที่งบการเงินแสดงข้อมูลที่ทำให้ผู้ซึ่งบการเงินตัดสินใจผิดพลาด ต้นทุนในส่วนนี้อาจมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับบทลงโทษที่รัฐบาลได้กำหนดไว้ในกฎระเบียบนั้นๆ และความเข้มงวดของรัฐบาลในการติดตามและลงโทษผู้ไม่ปฏิบัติตาม ดังนั้น ผู้บริหารอาจมีแรงจูงใจที่จะเลือกนโยบายการบัญชีตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อหลีกเลี่ยงต้นทุนส่วนนี้

enterprises) หรือธุรกิจที่มีสถาบันการเงินเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ (Institution-owned enterprises) เป็นต้น

เมื่อพิจารณางานวิจัยของ Wiwattanakantang (1999) และ Suehiro (2001) จะเห็นว่า ธุรกิจในประเทศไทยส่วนมากยังเป็นลักษณะธุรกิจครอบครัว แม้แต่บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ก็ยังมีโครงสร้างการบริหารจัดการโดยบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลที่ใกล้ชิด Wiwattanakantang (1999) และ Suehiro (2001) ทำการสำรวจโครงสร้างผู้ถือหุ้นของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ในปี พ.ศ. 2539 และพบว่า มากกว่าร้อยละ 45 ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เป็นธุรกิจลักษณะครอบครัว และถึงแม้ว่า ภาวะเศรษฐกิจถดถอยในปี พ.ศ. 2540 ทำให้หลายๆ บริษัท โดยเฉพาะบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของผู้ถือหุ้นเนื่องจากจะต้องระดมทุนจากภายนอกมาหล่อเลี้ยงธุรกิจให้อยู่รอด ธุรกิจลักษณะครอบครัวก็ยังคงมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดย Suehiro (2001) ทำการสำรวจและรายงานไว้ว่า ระหว่างปี พ.ศ. 2539 และ 2543 บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ และเป็นบริษัทที่เข้าลักษณะธุรกิจครอบครัวมีจำนวนร้อยละ 40 ของบริษัทตัวอย่างทั้งหมด (ลดลงจากร้อยละ 45 ในปี พ.ศ. 2539) นอกจากนี้ Khanthavit, Polsiri และ Wiwattanakantang (2003) ได้ทำการสำรวจบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ในช่วงเวลาเดียวกับ Suehiro (2001) และพบว่า จำนวนบริษัทที่มีลักษณะเป็นธุรกิจครอบครัวมีประมาณร้อยละ 45 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดในปี พ.ศ. 2543

โครงสร้างธุรกิจนี้สะท้อนให้เห็นว่า บริษัทในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังอาจมีการบริหารงานโดยกลุ่มบุคคลที่มีความใกล้ชิดกัน ทำให้ไม่มีการแบ่งแยกหน้าที่ที่ชัดเจนระหว่างผู้บริหารและเจ้าของกิจการ ดังนั้น ผู้บริหารบริษัทสามารถดำเนินงานโดยไม่ต้องคำนึงถึงกลุ่มบุคคลภายนอก ซึ่งอาจเป็นผู้ถือหุ้นส่วนน้อย นั่นคือ ผู้บริหารไม่มีความสัมพันธ์กับผู้ถือหุ้นในลักษณะตาม Agency theory ที่ผู้บริหารจะต้องทำงานเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อ

ผู้ถือหุ้น จากลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้บริหารอาจมีแรงจูงใจจากภายในบริษัทมากกว่าแรงจูงใจจากภายนอก ซึ่งจะเลือกวิธีการบัญชีเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริหารในบริษัท และเพื่อผลประโยชน์ของตนเองเป็นเจ้าของ สำหรับในประเทศไทยอาจเป็นไปได้ว่าผู้บริหารอาจเลือกวิธีการบัญชีแบบ Conservatism approach เพื่อลดภาระในการเสียภาษี และอาจเลือกที่จะทำการเปิดเผยข้อมูลเพียงบางส่วนเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น

นอกจากนี้ โครงสร้างธุรกิจแบบครอบครัวยังเป็นผลให้แหล่งเงินทุนหลักของธุรกิจมี 2 แหล่งทุน คือ เงินทุนจากเจ้าของกิจการเอง และเงินกู้จากกลุ่มบุคคลหรือสถาบันทางการเงินภายนอก เช่น ธนาคาร Wiwattanakantang (1999) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแหล่งเงินทุนหลักของบริษัทไทย โดยทำการวิเคราะห์โครงสร้างทางการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ จำนวน 270 บริษัทในปี พ.ศ. 2539 และพบว่า เงินเบิกเกินบัญชีและเงินกู้ยืมจากสถาบันการเงินมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 21 ของจำนวนเงินทุนที่มีทั้งหมด ซึ่งเงินกู้เหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากธนาคารและสถาบันการเงินทั้งในและต่างประเทศ

แหล่งเงินทุนหลักจากกลุ่มบุคคลหรือสถาบันการเงินภายนอกอาจบ่งบอกว่า ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เงินกู้ อาจมีความสัมพันธ์ที่เป็นไปในลักษณะตามทฤษฎีความสัมพันธ์ (Agency theory) แต่ประวัติศาสตร์ของธุรกิจในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เงินกู้ (โดยเฉพาะสถาบันการเงิน) อาจไม่มีความสัมพันธ์ตามแบบ Agency theory เนื่องจากว่า ในอดีตที่ผ่านมา บริษัทเอกชนส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับธนาคารและธนาคารจะอนุมัติสินเชื่อให้ตามความสัมพันธ์ที่มีนั้น ทำให้บริษัทอาจไม่ถือว่าธนาคารเป็นบุคคลภายนอกที่จะทำให้เกิดแรงกดดันในการทำงาน ดังนั้น ถึงแม้ว่าบริษัทจะมีธนาคารเป็นแหล่งเงินทุนภายนอกแต่ลักษณะความสัมพันธ์ยังเป็นไปเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อกัน ผู้บริหารจึงอาจเลือกวิธีการบัญชีแบบ Conservatism approach และเลือกการเปิดเผยข้อมูลเพียงบางส่วน (Secrecy)

อย่างไรก็ตาม หลังจากวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์หลาย ๆ บริษัทได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างธุรกิจเป็นแบบเจ้าของหลายคน ทำให้โครงสร้างธุรกิจมีลักษณะที่ผู้บริหารและเจ้าของกิจการแยกออกจากกัน ผู้ถือหุ้นที่มีอยู่หลายกลุ่มย่อมต้องการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร ซึ่งทำให้ผู้บริหารของบริษัทเหล่านี้มีลักษณะความสัมพันธ์กับผู้ถือหุ้นตามแบบ Agency theory มากขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารอาจมีแรงจูงใจในการเลือกนโยบายการบัญชีที่ทำให้รายงานทางการเงินของบริษัทแสดงยอดกำไรที่สูงรวมทั้งมีการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินมากขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความรับผิดชอบในการทำงานของผู้บริหาร

ลักษณะโครงสร้างธุรกิจแบบเจ้าของหลายคนยังบ่งบอกด้วยว่า บริษัทมีการพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากภายนอกมากขึ้นภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ เมื่อความต้องการเงินทุนจากภายนอกสูงขึ้นย่อมทำให้ผู้บริหารมีแรงจูงใจที่จะเลือกนโยบายการบัญชีที่ทำให้บริษัทสามารถระดมทุนได้ง่าย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตลาดทุน (capital market-association theory) เชื่อว่า ถ้าบริษัทแสดงผลกำไรที่ดีและมีการเปิดเผยข้อมูลที่มากย่อมทำให้นักลงทุนและเจ้าหนี้เกิดความสนใจในการลงทุน ดังนั้น ผู้บริหารบริษัทไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างธุรกิจเป็นแบบเจ้าของหลายคนและมีแหล่งเงินทุนหลักจากภายนอกอาจมีแรงจูงใจให้เลือกวิธีการบัญชีแบบ Optimism approach และ

เลือกนโยบายการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส (Transparency) เพื่อให้ให้นักลงทุนภายนอกและเจ้าหนี้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงานของบริษัทและนำเงินมาลงทุนกับบริษัท

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทและตลาดทุนเริ่มมีความสัมพันธ์แบบ Agency theory ชัดเจนขึ้นหลังจากที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 เนื่องจากวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทำให้ราคาหุ้นมีความผันผวนมากขึ้นในการปล่อยสินเชื่อให้กับบริษัทต่างๆ เพื่อลดปริมาณหนี้เสีย ธนาคารมีการตรวจสอบการดำเนินงานของบริษัทที่มีการกู้ยืมเพื่อให้มั่นใจในสถานะทางการเงินของบริษัท

ความสัมพันธ์ของหุ้นกับผู้ถือหุ้นและเจ้าหนี้เงินกู้ที่มีลักษณะตามทฤษฎีความสัมพันธ์ (Agency theory) และทฤษฎีตลาดทุน (Capital market-association theory) มากขึ้น แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารไทยอาจมีแรงจูงใจในการเลือกวิธีการบัญชีแบบ Optimism approach และเลือกนโยบายการเปิดเผยข้อมูลแบบโปร่งใส (Transparency) ในตารางที่ 2 ได้สรุปลักษณะธุรกิจและความสัมพันธ์ต่างๆ ไว้

บทบาทของรัฐบาลในการดำเนินธุรกิจในประเทศไทย

ในประเทศไทย รัฐบาลถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ การเจริญเติบโตของธุรกิจเอกชนที่เกิดขึ้นก็เกิดจากนโยบายของรัฐบาลในการให้การสนับสนุนการลงทุนของภาคเอกชน

ตารางที่ 2 สรุปลักษณะโครงสร้างธุรกิจ แหล่งเงินทุน และแรงจูงใจในการเลือกนโยบายการบัญชีของบริษัทไทย

โครงสร้างธุรกิจ	แหล่งเงินทุน	แรงจูงใจ	นโยบายการบัญชี
ธุรกิจครอบครัว	เจ้าของและสถาบันการเงิน	ไม่มีแรงจูงใจจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ถือหุ้นภายนอก และเจ้าหนี้เงินกู้ธนาคาร	Conservative approach และ Secrecy
ผู้ถือหุ้นหลายกลุ่ม	ผู้ถือหุ้น กลุ่มบุคคลภายนอก และสถาบันการเงินที่มีความเข้มงวดในการให้กู้ยืม	แรงจูงใจจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ถือหุ้นและเจ้าหนี้เงินกู้ตามแบบ agency theory และแรงจูงใจจากตลาดทุน	Optimism approach และ Transparency

อย่างจริงจังตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา (Dixon, 1999) ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่รัฐบาลจะต้องมีการกำหนดมาตรการและข้อบังคับต่างๆ ในการดำเนินธุรกิจ เพื่อให้มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจในประเทศ เช่น เมื่อประมาณ พ.ศ. 2531-2536 รัฐบาลมีความต้องการดึงเงินลงทุนจากต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทยจึงได้ออกกฎหมายยกเว้นภาษีอากรให้กับธุรกิจต่างชาติที่เข้ามาลงทุนร่วมกับบริษัทไทย ทำให้มีธุรกิจร่วมค้าเกิดขึ้นมากมายในช่วงนั้น หรือกรณีที่รัฐบาลต้องการกระตุ้นธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ให้ฟื้นตัวจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 จึงได้ออกกฎหมายให้ต่างชาติสามารถถือครองอสังหาริมทรัพย์ได้ เป็นการกระตุ้นต่างชาติให้นำเงินมาซื้ออสังหาริมทรัพย์ในไทย

การออกกฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ อาจทำให้หลายๆ บริษัทในประเทศไทยเกิดความหวั่นเกรงว่า รัฐบาลจะเข้ามาแทรกแซงธุรกิจที่ตนดำเนินงานอยู่ ดังนั้น เพื่อไม่ให้รัฐบาลให้ความสนใจในธุรกิจที่บริษัทดำเนินงานอยู่ ผู้บริหารไทยจึงอาจมีแรงจูงใจตาม Political cost theory ที่จะเลือกนโยบายการเปิดเผยข้อมูลแบบโปร่งใส และเลือกวิธีการบัญชีแบบ Conservatism approach เพื่อไม่ให้เกิดการสูญเสียต้นทุนทางการเงิน

การวิเคราะห์แรงจูงใจตามหลักการประเมินประโยชน์ที่ได้รับและต้นทุนที่เสียไป (Cost-benefit assessment)

จากการวิเคราะห์โครงสร้างธุรกิจในประเทศไทยจะเห็นว่า บริษัทส่วนใหญ่มีลักษณะโครงสร้างแบบธุรกิจครอบครัว ทำให้ผู้บริหารและเจ้าของเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกัน การตัดสินใจในเรื่องต่างๆ จึงอาจจะเป็นไปเพื่อประโยชน์ของบุคคลกลุ่มนั้นๆ ในลักษณะเดียวกัน ธุรกิจแบบครอบครัวจะใช้หลักการประเมินผลประโยชน์ที่กลุ่มของตนจะได้รับและต้นทุนที่เสียไปเป็นสำคัญในการเลือกใช้นโยบายการบัญชี

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลายๆ เหตุการณ์อาจสรุปให้เห็นได้ว่า ผู้บริหารของบริษัทในประเทศไทยได้มีแรงจูงใจในการเลือกนโยบายทางการบัญชีโดยพิจารณาต้นทุนที่เสียไปและประโยชน์ที่ได้รับ ตัวอย่างเช่น กรณีที่ผู้บริหารบัญชีในมาตรฐานการบัญชีมีความแตกต่างกับวิธีการบัญชีที่กำหนดในกฎหมายภาษีอากร ผู้บริหารโดยส่วนใหญ่จะตัดสินใจเลือกที่จะปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากรมากกว่าการคำนึงถึงการรายงานข้อมูลทางการเงินตามสภาพเศรษฐกิจที่แท้จริงของบริษัท เช่น ในมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 32 เรื่องที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ ได้กำหนดให้บริษัทพิจารณาแยกวิธีของสินทรัพย์ตามสภาพการใช้งานที่เกิดขึ้นจริง ในขณะที่กฎหมายภาษีอากรได้กำหนดอายุการใช้งานของสินทรัพย์ที่บริษัทสามารถตัดเป็นค่าเสื่อมราคาได้ไว้อย่างชัดเจน บริษัทโดยส่วนใหญ่จึงเลือกที่จะคำนวณค่าเสื่อมราคาตามอายุการใช้งานที่กฎหมายภาษีอากรอนุโลม เนื่องจากบริษัทจะได้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ในการคำนวณค่าเสื่อมราคาตามอายุการใช้งานจริงและอายุการใช้งานตามที่กฎหมายภาษีอากรอนุโลมให้คำนวณได้

ในปี พ.ศ. 2542 สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย (ได้เปลี่ยนเป็นสภาวิชาชีพบัญชีในปี พ.ศ. 2548) ได้ออกมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 36 เรื่อง การตัดยค่าของสินทรัพย์ ตามมาตรฐานการบัญชีบริษัทต่างๆ จะต้องมีการประเมินการตัดยค่าของสินทรัพย์ซึ่งในการปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีฉบับนี้อาจจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการประเมินการตัดยค่าเพิ่มเติมจากการจัดทำงบการเงินตามปกติ และตัวเลขในงบการเงินที่ได้จากการประเมินการตัดยค่าอาจทำให้ผลประกอบการของบริษัทลดลง จากต้นทุนที่อาจเสียไปจากการปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีฉบับนี้ทำให้ผู้บริหารของหลายๆ บริษัทมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับมาตรฐานการบัญชีฉบับนี้ก่อนมีการประกาศใช้

ถึงแม้ว่า มาตรฐานการบัญชีหลายๆ ฉบับผู้บริหารอาจมีความเห็นว่า การปฏิบัติตามมาตรฐานฯ เหล่านี้ทำ

ให้เสียต้นทุนมากกว่าผลประโยชน์ที่ได้รับ แต่การไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีก็อาจทำให้ผู้บริหารเสียต้นทุนในการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายได้ โดยเฉพาะในปัจจุบัน กฎ ระเบียบ และข้อบังคับในการจัดทางการเงินมีความเข้มงวดมากขึ้น กฎหมาย 2 ฉบับที่สำคัญคือพระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ. 2543 และพระราชบัญญัติวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2547

พระราชบัญญัติการบัญชีได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้จัดทำบัญชี (ผู้บริหาร) และผู้ทำบัญชี (นักบัญชี) ไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งมีการกำหนดไว้ว่าในการทำบัญชีจะต้องใช้มาตรฐานการบัญชีที่ได้รับการรับรองจากสภาวิชาชีพบัญชี (มาตรา 20) ส่วนพระราชบัญญัติวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2547 ได้ให้อำนาจกับสภาวิชาชีพบัญชีในการควบคุมดูแลวิชาชีพบัญชีให้อยู่ในมาตรฐานที่ดีและได้รับการยอมรับจากสังคม การมีกฎหมายมารองรับสภาวิชาชีพบัญชีทำให้สภาฯ มีหน้าที่ในการควบคุมดูแลให้บริษัทต่างๆ ได้ปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีที่ได้ออกมา

ดังนั้น ผู้บริหารของบริษัทอาจต้องมีการประเมินต้นทุนและผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการเลือกที่จะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชี แต่เนื่องจากกฎหมายที่ออกมาบังคับใช้ให้ผู้บริหารต้องจัดงบการเงินตามมาตรฐานการบัญชีจึงอาจเป็นการยากที่ผู้บริหารจะหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตาม แต่ถ้ามาตรฐานการบัญชีฉบับใดมีวิธีการบัญชีให้เลือกหลายวิธี และไม่ได้กำหนดเนื้อหาการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินที่ชัดเจน ผู้บริหารอาจมีการประเมินต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นเป็นแรงจูงใจในการเลือกวิธีการบัญชีที่มีในมาตรฐานการบัญชี และเลือกที่จะเปิดเผยข้อมูลเพียงบางส่วนได้ (Secrecy)

บทสรุป

นโยบายการบัญชีมีหลากหลายนโยบายที่ผู้บริหารสามารถเลือกใช้ในการจัดทางการเงิน และแต่ละนโยบายจะก่อให้เกิดการเงินแสดงผลการประกอบการที่

แตกต่างกัน ดังนั้น นักวิจัยหลายๆ ท่านจึงเชื่อว่าผู้บริหารจะมีแรงจูงใจในการเลือกนโยบายการบัญชี ที่อยู่ใน Positive accounting theory และ Cost-benefit assessment ได้มีการนำเสนอและนำข้อดีของแรงจูงใจที่ผู้บริหารอาจมี

ในประเทศไทย ผู้บริหารในแต่ละบริษัทย่อมจะมีแรงจูงใจที่ต่างกันในการเลือกนโยบายการบัญชี ขึ้นอยู่กับว่าบริษัทนั้นมีลักษณะโครงสร้างและแหล่งเงินทุนแบบใด จากงานวิจัยหลายๆ ท่าน (Manthavit, Polsiri และ Wiwattanakantana, 2003; Suehiro, 2001; Wiwattanakantana, 1999) แสดงให้เห็นว่า บริษัทส่วนใหญ่ในประเทศไทยจะเป็นธุรกิจครอบครัว เป็นผลให้แหล่งเงินทุนหลักมาจากภายในมากกว่าภายนอก ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่าผู้บริหารส่วนใหญ่ในประเทศไทยจะมีแรงจูงใจในการเลือกวิธีการบัญชีแบบ Conservatism approach มากกว่า Optimism approach และมีการเปิดเผยข้อมูลเพียงบางส่วน (Secrecy) เท่านั้น นอกจากนี้ผู้บริหารส่วนใหญ่อาจมีการประเมินต้นทุนและผลประโยชน์ที่บริษัทจะได้รับในการเลือกนโยบายการบัญชีด้วย

● อย่างไรก็ตาม แรงจูงใจของผู้บริหารที่ได้ทำการวิเคราะห์นี้เป็นการวิเคราะห์ตามข้อมูลเชิงคุณภาพเท่านั้น สำหรับในประเทศไทยยังไม่มีงานวิจัยทางสถิติมายืนยันว่าผู้บริหารมีแรงจูงใจตามที่วิเคราะห์ไว้ข้างต้น ผู้เขียนจึงหวังว่า บทความนี้จะ เป็นแนวทางที่ทำให้เกิดการวิจัยทางสถิติในเรื่องแรงจูงใจของผู้บริหารในการจัดทางการเงิน ซึ่งงานวิจัยในอนาคตเหล่านี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทางวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทางการเงิน เนื่องจากแรงจูงใจของผู้บริหารในการจัดทางการเงินย่อมสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาความถูกต้องและความโปร่งใสของงบการเงินได้ นอกจากนี้ ผู้ออกมาตรฐานการบัญชียังสามารถใช้ข้อมูลแรงจูงใจในการคาดการณ์ปฏิกิริยาที่จะเกิดขึ้นของผู้จัดทำงบการเงินที่จะได้มีการประกาศใช้

เอกสารอ้างอิง

- Ball, R., Robin, A., Wu, J.S. (2003), 'Incentives versus standards: Properties of accounting income in four East Asian countries', **Journal of Accounting and Economics**, vol. 36, pp. 235-270.
- Camfferman, K. and Cooke, T.E. (2002), 'An analysis of disclosure in the annual reports of U.K. and Dutch companies', **Journal of International Accounting Research**, vol. 1, pp. 3-30.
- Chau, G.K. and Gray, S.J. (2002), 'Ownership structure and corporate voluntary disclosure in Hong Kong and Singapore', **The International Journal of Accounting**, vol. 37, pp. 247-265.
- Chen, C.J.P., Chen, S., Su, X. and Wang, Y. (2004), 'Incentives for and consequences of initial voluntary asset write-downs in the emerging Chinese market', **Journal of International Accounting Research**, vol. 3, no. 1, pp. 43-61.
- Curuk, T. (1999), **An Analysis of Factors Influencing Accounting Disclosure in Turkey**, Ph.D. Thesis, University of Exeter, England.
- Depoers, F. (2000), 'A cost-benefit study of voluntary disclosure: some empirical evidence from French listed companies', **The European Accounting Review**, vol. 9, no. 2, pp. 247-263.
- Dixon, D.J. (1999), **The Thai Economy: Uneven Development and Internationalization**, Routledge, London.
- Elliott, R.K. and Jacobson, P.D. (1994), 'Costs and benefits of business information disclosure', **Accounting Horizons**, vol. 8, no. 4, (December), pp. 80-96.
- Fields, T.D., Lys, T.Z. and Vincent, L. (2001), 'Empirical research on accounting choice', **Journal of Accounting and Economics**, vol. 31, pp. 255-307.
- Gray, S.J. and Roberts, C.E. (1989), 'Voluntary information disclosure and the British multinationals: Corporate perceptions, costs and benefits', in **International Perspectives for Accounting Change**, ed. A.G. Hopwood, Hamel Hemstead, Prentice-Hall.
- Healy, P.M. and Palepu, K.G. (2001), 'Information asymmetry, corporate disclosure, and the capital markets: A review of the empirical disclosure literature', **Journal of Accounting and Economics**, vol. 31, no. 1-3, pp. 405-440.
- Jensen, M.C. and Meckling, W.H. (1976), 'Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure', **Journal of Financial Economics**, vol. 3, (October), pp. 305-360.
- Jelly, L. (1983), 'The development of a positive theory of corporate management's role in external financial reporting', **Journal of Accounting Literature**, vol. 2, pp. 111-150.
- Khanthavit, A., Polsiri, P. and Wiwattanakantang, Y. (2003), **Did Families Lose or Gain Control after the East Asian Financial Crisis?**, Centre for Economic Institutions Working Paper Series, Hitotsubashi University, Japan, [online], available: <http://cei.ier.hit-u.ac.jp/working/2003/2003WorkingPapers/wp2003-1.pdf> [webpage], accessed: June 2004.
- McKinnon, S.M. (1984), 'A cost-benefit study of disclosure requirements for multinational corporations', **Journal of Business Finance and Accounting**, vol. 11, no. 4, (Winter), pp. 451-468.

- Nobes, C.W. (1998), 'Towards a general model of the reasons for international differences in financial reporting', **Abacus**, vol. 34, no. 2, (September), pp. 162-187.
- Suehiro, A. (2001), **Family Business Gone Wrong? Ownership Patterns and Corporate Performance in Thailand**, ADB Institute working paper no. 19, Asian Development Bank Institute, [online], available: <http://www.adbi.org/publications/wp/> [webpage], access: June 2003.
- Watts, R.L. and Zimmerman, J.L. (1978), 'Towards a positive theory of the determination of accounting standards', **Accounting Review**, vol. 53, (January), pp. 112-134.
- Watts, R.L. and Zimmerman, J.L. (1986), **Positive Accounting Theory**, Prentice-Hall International, New Jersey.
- Watts, R.L. and Zimmerman, J.L. (1990), 'Positive accounting theory: A ten year perspective', **Accounting Review**, vol. 65, no. 1, (January), pp. 131-156.
- Whittred, G., Zimmer, I., and Taylor S. (1996), **Financial Accounting: Incentive Effects and Economic Consequences**, Macquart Brace & Company, Australia.
- Wiwattanakantang, Y. (1999), 'An empirical study on the determinants of the capital structure of Thai firms', **Pacific-Basin Finance Journal**, vol. 7, pp. 371-403, [online], available: <http://www.elsevier.com>, access: October 2003.
- Wong, J. (1981), 'Agency theory and accounting choice: A theoretical framework', **Pacific Accounting Review**, vol. 1, no. 1, (December), pp. 22-40.